

Kachenovskogo: Torzhestv. zased. Jurid. o–va pri Imp. Har'k. un–te 22 nojab. 1903 g.: Charakteristiki i vospominanija / V. A. Jastrzhembskij, M. Kovalevskij i dr. – H.: Tipo–Lit. N. V. Petrova, 1905. – S.43–54.

13. Shimkov A. P. Vospominanija o D. I. Kachenovskom / A. P. Shimkov // Pamjati Dmitrija Ivanovicha Kachenovskogo: Torzhestv. zased. Jurid. o–va pri Imp. Har'k. un–te 22 nojab. 1903 g.: Charakteristiki i vospominanija / V. A. Jastrzhembskij, M. Kovalevskij i dr. – H.: Tipo–Lit. N. V. Petrova, 1905. – S.71–92.

14. Jastrzhembskij V. A. D. I. Kachenovskij, kak uchenyj i prepodavatel' / V. A. Jastrzhembskij // Pamjati Dmitrija Ivanovicha Kachenovskogo: Torzhestv. zased. Jurid. o–va pri Imp. Har'k. un–te 22 nojab. 1903 g.: Charakteristiki i vospominanija / V. A. Jastrzhembskij, M. Kovalevskij i dr. – H.: Tipo–Lit. N. V. Petrova, 1905. – S.1–20.

15. Akashi K. Cornelius van Bynkershoek: his role in the history of international law / Kinji Akashi. – Hague: Kluwer Law Internationa, 1998. – 199 p.

16. Katchenovsky D. I. A Biographical notice of the late professor Wurm [read 7th March, 1859] / D. I. Katchenovsky // Papers read before the Juridical Society. 1858–1863. Vol. II. – London: William Maxwell, 1863. – P.112–118.

17. Katchenovsky D. I. On the present state of international jurisprudence – Part I [read 21st June, 1858] / D. I. Katchenovsky // Papers read before the Juridical Society. 1858–1863. Vol. II. – London: William Maxwell, 1863. – P.99–111.

18. Katchenovsky D. I. Prize Law: particularly with reference to the duties and obligations of belligerents and neutrals. Trans. by Frederic Thomas Pratt / D. I. Katchenovsky. – London: Stevens & Sons, 1867. – 189 p.

19. The armed neutralities of 1780 and 1800: a collection of official documents preceded by the views of representative publicists / Ed. by James Brown Scott. – New York, London, Toronto, Melbourne, Bombay: Oxford University Press, 1918. – 698 p.

Pastushenko A. O., Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor of the Ukrainian studies and language preparation of foreign citizens, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Ukraine, Kharkiv), andrii.pastushenko@hneu.net

Between idealism and positivism: D. I. Kachenovskiy's methodological revolt

The article analyzes research methodology of Kharkiv University's Professor D. I. Kachenovskiy. In the course of research an attempt was undertaken to explain contradictory behaviour of Dmytro Ivanovych as an author and public person. The research is grounded on the methods as follows: comparative and historical method, context analysis, method of description and psychological method.

The research reveals that D. I. Kachenovskiy demonstratively rejected positivism before other people, but at the same time he followed this methodology consciously or unconsciously in his pieces of research. Probably he perceived positivism as a form of materialism. Dmytro Ivanovych looked for the middle way between materialism and idealism, but this search failed to achieve success.

The positivist paradigm remained essential one in Kachenovskiy's studies. On the other side, idealism clearly displayed itself as an active life position of the researcher. By this way D. I. Kachenovskiy succeeded in harmonizing two opposite methodologies in his own world view.

Keywords: Europe, the Modern period, D. I. Kachenovskiy, positivism, idealism, materialism, methodology.

* * *

УДК 35.1

Белозорова Р. О.,
аспірантка, Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), renabel@mail.ru

ФЕНОМЕН ВОЛІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО– ФІЛОСОФСЬКОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ ВЛАДИ

Досліджено феномен волі в контексті соціально–філософської проблематики влади. Розглядаються проблеми взаємодій влади і волі. Проводиться соціально–філософський аналіз поведінки феномена влади з поняттям волі в різних формах суспільства, розглядаються особливості деяких аспектів волевої організації влади в соціумі, проводиться спроба пояснити сутність владних відносин через розуміння волі як одного з основних явищ соціальної дійсності, розглядається проблема визначення мети соціальних устремлень людей.

Ключові слова: влада, воля, суспільство, владні відносини.

Феномен влади охоплює практично всю сферу соціальних відносин і, в значній мірі, обумовлює внутрішню сутність самої людини. Прояви даного

феномена в соціальній реальності багатогранні і мають широкий діапазон задіяних в них суб'єктів. У владних відносинах беруть участь, в тій чи іншій формі, практично всі члени суспільства. Таким чином, влада в суспільстві виявляється лише зовнішньою оболонкою більш складного в своїй сутності явища. У філософському розгляді феномен влади найчастіше асоційований з феноменом волі. Зокрема, більшість вчених підкреслюють природний характер влади. Вони бачать це в первісному прагненні людини до влади. Можна помітити, що багато спроб теоретичного осмислення владних відносин пов'язані з поняттям волі. Ряд визначень влади оперують цим терміном в тому чи іншому сенсі. Існування суспільства і його еволюція неможлива без виникнення і взаємодії між собою феноменів влади та волі. Відносини між ними суттєво впливають на траєкторію розвитку суспільства.

Мета: проаналізувати феномен волі в контексті соціально–філософської проблематики влади в середині суспільства.

В філософії влада розглядається у творах Платона, Аристотеля, Цицерона, А. Августина, Ф. Аквінського. В працях Ф. Ніцше, дане поняття розширюється таким чином, що першоосновою влади виявляється воля, «воля до влади». До значного соціально–філософського дослідження проблеми влади і волі, можна віднести концепції Гегеля. М. Вебера, К. Маркса, роботи О. А. Крижановської, а також праці А. М. Эрмоленко, В. В. Ляха, Є. К. Бистрицького.

Термін «влада» багатозначний і відкриває широку можливість для найрізноманітніших тлумачень. Незважаючи на різні підходи, у всіх концепціях влади виявляються загальні елементи і зв'язки, які можуть привести до визначення спільної універсальної дефініції. Використання волі як ключового поняття у визначенні влади характерно для німецької філософії. За класичним визначенням М. Вебера влада в загальному розумінні є здатність і можливість здійснювати свою волю, чинити вирішальний вплив на діяльність, поведінку людей за допомогою різного роду засобів: права, переконання, примусу, авторитету, волі і т.д. Влада – це право і можливість розпоряджатися ким–небудь і чим–небудь, підкоряти своїй волі [1, с. 697]. Такі ознаки влади, як, воля, вплив, авторитет, переконання, спонукання, примус, сила, є реальними проявами влади і процесу панування. Гегель вважав саме «вольову силу» родовою ознакою або сутнісним початком влади. Оскільки воля є похідна духовної діяльності особистості, то і влада, яка спирається на волю, має аналогічний внутрішній, духовний аспект.

Неможливо вказати таке суспільство, в якому немає очевидної тяги людей до домінування. У будь–якому соціумі потрібен лідер, ватажок, який здатний повести людей за собою. Воля до влади, отже, основна риса соціального життя. Вона трактується не тільки як суспільна потреба, а й як особливий феномен захопленості владою. Всі люди одержимі прагненням до влади. Але не всі здатні реалізувати цю потребу. Тому у багатьох воля до влади проявляється в'яло, пасивно.

В кінці XIX століття Ф. Ніцше розглядав феномен «волі до влади» як рушійну, енергійну основу світу; свого роду потік, над дією якого немає раціонального закону. Свідомість, процес мислення і пізнання, є лише знаряддя, наслідок афектів цього потоку. Саме життя є безпосередньо волею до влади. Воля виявляється своєрідною лінією

поділу, яка визначає спрямованість відносин між суб'єктом і об'єктом. Об'єктивна воля суб'єкта в соціумі породжує відносини влади. Це, в найбільш загальній формі характеризує відносини в суспільстві, об'єднуючи існуючі уявлення про владу як панування і владу як вплив. Тут знаходять своє відображення різні форми панування – фізичне і економічне, а також інформаційний вплив.

У разі фізичного силового примусу, воля пануючого реалізується за допомогою матеріальних інструментів і технологій, що забезпечують перевагу пануючого над підвладними. Ще К. Маркс зауважував: «природа не буде машин паровозів, залізниць ... Всі ці продукти людської діяльності, природний матеріал, перетворений в органи влади людської волі над природою» [2, т. 46, II, с. 215]. До таких інструментів відносяться зброя, різні інженерні конструкції – стіни, в'язниці, засоби транспорту, тощо. Наприклад, античні легіонери мали зброю, що забезпечувала перевагу над варварськими народами. Середньовічний лицар володів зброєю і обладнаннями, що дозволяли йому перемогти в бою звичайного селянина; ґрунтовні зміцнення – феодальні замки – забезпечували надійний захист від будь-яких посягань. Як стародавні, так і сучасні держави використовують широкий арсенал військових засобів, який гарантує їм силове придушення будь-яких масових виступів, що загрожують їх владі, і, найчастіше, дозволяють диктувати свою волю іншим державам. Таким чином, фізична перевага була і залишається важливим інструментом реалізації влади в матеріальному світі. Одночасно, «матеріальне» розуміння індивіда призводить до виникнення жорсткої ієрархічної структури з наявністю єдиного підпорядкованого фактора. Оскільки двоє–троє завжди виявляються фізично сильніші за одного, то в суспільстві, побудованому за принципом фізичної об'єктивної владної волі, не може бути інших, альтернативних володарів крім тих, що командують більшістю.

Історично, більшість «первинних» держав були створені саме за принципом переваги влади у фізичному відношенні. Отже, система владних підпорядкувань в таких державах ґрунтувалася на принципах єдиноначальності та централізованого підпорядкування волі одного володаря – монарха [3, с. 38]. Таким чином, формування монархій як первинної форми державності було обумовлено панівною в суспільстві фізичною формою реалізації соціальної волі.

Аналогічна ситуація виникала і в імперіях, де головним інструментом, що гарантує строгу вертикаль підпорядкування в них, чинився фізичний примус. В умовах тоталітаризму фізичний примус і силова перевага влади також є обов'язковими атрибутами громадської організації. По всій видимості, будь-які форми організації влади в суспільстві, при яких існує одноосібний правитель, ґрунтуються, перш за все, на фізичній перевазі пануючих над підлеглими.

Відбувається насадження колективізму, твердження абсолютної переваги груп над будь-якою індивідуальністю засобами прямої фізичної сили. Жорстке підпорядкування волі володаря гарантує існування як самого індивіда, так і суспільства. Таким чином, необхідність підпорядкування індивідуальної волі вищій волі правителя має характер загальносуспільного блага, що дозволяє як індивіду, так і суспільству ефективно діяти у важких умовах навколишнього середовища для досягнення мети спільного виживання. Прояв індивідуального початку, що

виражається в неузгодженості волі підлеглого і правителя, вкрай небезпечний для даної системи, оскільки це прямує шлях до її розпаду. Виникають поняття про борг, честь, гідність і їх високу (моральну) значимість, як запоруку виживанню системи. Воля правителя, а з цим і його влада виявляється незаперечною, навіть якщо підлегли можуть вважати, що він не має рації: в будь-якому випадку, непокоря стає важким дисциплінарним порушенням. Цінність підпорядкування наказам завжди ставиться вище всіх інших можливих цінностей в таких суспільствах. Встановлюється свого роду диктатура суспільної злагоди, коли індивідуальна поведінка, що відхиляється від загальноприйнятої, сприймається практично будь-яким членом суспільства як загроза всьому суспільству. Згідно М. Фуко, існує особлива технологія владного впливу, фактично заснована на фізичній дії на підвладних індивідів [4, с. 40]. Мислитель вказує на існування в історії людства особливої структури владно–громадських відносин, заснованих на фізичному насильстві.

Середньовічний релігійний фанатизм, апологетика колективізму в ХХ столітті, різні крайні форми патріотизму, націоналізму в сучасності – всі ці явища об'єднують прагнення принизити роль індивідуальної волі, якщо вона суперечить владі і цілям суспільства.

Принциповим чином відмінна об'єктивна соціальної волі до влади в суспільствах, побудованих на основі економічного примусу. Економічний примус являє собою особливий вид владного впливу, заснований на контрольованому обмеженні доступу до суспільно–значущих ресурсів. Прагнення до влади виявляється зазвичай одним із способів реалізації прагнення до матеріального благополуччя, особистого престижу. «Сильним» в такому суспільстві є той, хто володіє ресурсом, необхідним іншим. Таким чином, соціальна група, яка контролює і обмежує доступ до цих ресурсів отримує реальну владу, яку розуміють як можливість примусово нав'язувати власну волю іншим індивідам. Подібну соціальну групу можна назвати олігархічною верхівкою суспільства. Іншими словами, це найбільш сильні володарі економічної влади. Дана воля, впливаючи на соціум, формує серед людей індивідуальне вольове прагнення до володіння виробленим олігархами продуктами. Загальне гегелівське «зростання свободи» в такому соціумі здійснюється за рахунок розширення і ускладнення індивідуальних потреб, при цьому статусом соціальної волі прагне володіти та воля, яка спрямована на задоволення цих потреб. Відбувається піднесення індивідуалізму, а разом з ним приходить розуміння цінності окремої людини.

Якщо «фізичне» суспільство заперечує цінність індивіда, то «економічне» суспільство всіма способами намагається вселити індивіду почиття власної значимості. Це пояснюється тим, що тільки таким чином можна забезпечити безперервне зростання його індивідуальних потреб, що виникає як прагнення до влади і ще більшого блага.

Виникнення третього типу суспільства пов'язане з інформаційною революцією. Результатом інформаційної революції стає загальна доступність інформації. У постіндустріальному інформаційному суспільстві відбувається суттєве зростання сфери послуг. Розвиток технологій призводить до створення універсальних обробників інформації. З'являються електронні гаджети,

що забезпечує людині постійний доступ до інформаційних ресурсів незалежно від місця розташування.

Всі ці фактори викликають збільшення ролі інформації в плані реалізації різних форм і рівнів соціальної влади. Одночасно з появою потужних інформаційних ресурсів виникає потреба взяти їх під контроль. Розвиток технологій, що призвів до появи по-справжньому масових засобів інформації на початку ХХ століття, зумовив прагнення до контролю інформаційного простору з боку владних еліт деяких держав.

Однак, якщо раніше соціальна воля могла контролюватися і направлятися владою за допомогою подібної масової ідеології, загальноприйнятих догматів і вчень, в тому числі релігійних; то зараз така влада стає все більш складною.

Справа в тому, що «універсальна» ідеологія, що об'єктивується інформаційним впливом влади, недостатньо спеціалізована для кожного окремого індивіда. Чим більше універсальні вектори волі пропонуються владою, тим більш малоефективною вона стає щодо індивідуальної об'єктивації волі людей. Поширення інформації у вигляді знань і вчень сприяло виникненню безлічі можливих спеціалізацій для індивідів, що використовують різні галузі цих знань в реалізації своїх вольових устремлень.

Отже, роль силової об'єктивації в рамках феномену влади поступово пригнічується. Влада як панування, що забезпечується матеріальними силовими методами, починає здавати свої позиції. Інформаційне суспільство прагне використовувати перш за все особливий вольовий вплив, а не силове панування. В умовах вільного обміну інформацією роль економічного і фізичного примусу, що забезпечує владу, в значній мірі виявляється вторинною. Якщо розглядати сучасний світ і його глобальний інформаційний простір, то з'ясовується, що суспільства, в яких домінує силовий спосіб об'єктивації соціальної волі, мають локальний, обмежений характер і значно відстають у своєму розвитку від інших суспільств. До подібних застарілих форм соціальних відносин можна віднести ті, які виникають в осередках військових зіткнень і конфліктів, або існують на територіях відсталих держав, які не мають масового доступу до вільного поширення інформації.

У разі побудови владних відносин суспільства на основі домінування фізичного способу об'єктивації владної волі велике значення відіграють матеріальні інструменти і технології, що забезпечують перевагу пануючого суб'єкта. У подібних суспільствах можливість реалізувати свою волю, а значить і владу, мають перш за все володарі, які є лідерами. Людина, яка прагне до влади, без сумніву, має організаційні здібності. Йому притаманна явно виражена воля, сила переконання, швидкість реакції. Людина, котра відчула смак до влади, рідко втрачає волю до влади. Вона відчуває постійну потребу в ній. Така ситуація існує як в примітивних суспільствах, так і в державах імперського типу.

В умовах економічного способу реалізації волі до влади структура суспільства принциповим чином відрізняється. Таке суспільство еволюціонує з «фізичного» суспільства в умовах, коли існування соціуму в цілому не загрожує зовнішня небезпека. Тут спостерігається піднесення ролі індивіда, оскільки саме індивід з його відносно непередбачуваними потребами виявляється центральною фігурою.

На сучасному етапі суспільство виявляється сформованим насамперед під впливом економічного способу об'єктивації владної волі. Цей спосіб детермінує виникнення суспільства споживання, при якому владна воля, спрямована на збагачення, «транслюється» в маси за допомогою ряду складних феноменів, що включають інформаційні, естетичні та інші складові.

Отже, в статті розглянуто феномен волі в контексті соціально-філософської проблематики влади, проаналізовано поєднання феномена влади з поняттям волі в середині суспільства. З'ясовано, що існування влади в суспільстві, в значній мірі, детерміновано індивідуальною соціальною волею, потреба реалізації якої становить громадський обов'язок індивіда. Подібна потреба, що розуміється як прагнення до влади, зумовлює виникнення різних форм і структур владних відносин. Боротьба за владу – таємна або явна – дійсно пронизує життя будь-якого суспільства. Аналізувати мотив до влади складно, оскільки він породжується конкретним часом. Різні обставини спонукають волі до влади. Це може бути прагнення домінувати над людьми, розпоряджатися їхніми долями. В інших випадках потреба у владі диктується тягою до свободи, бажанням відкинути тирана або авторитарного лідера. Нерідко історичний виклик змушує ту чи іншу людину взяти на себе відповідальність за хід подій. Мотив влади може диктуватися потребою в досягненні, в повазі, у схваленні, в безпеці. Влада виявляється інтегрована практично в усі сфери людського життя. Таким чином, владні відносини виявляються досить складними і багатосторонніми.

Список використаних джерел

1. Новейший философский словарь [Текст] / Сост. А. А. Грицанов. – Минск: Современный литератор, 2007. – 816 с.
2. Маркс К., Энгельс Ф. Полное собрание сочинений [Текст]: в 50 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Гос. изд-во полит. лит., 1955–1981.
3. Carneiro R. L. The Chieftdom: Precursor of the State [Text] / R. L. Carneiro // The Transition to Statehood in the New World. – Cambridge, 1981. – P.37–79.
4. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы [Текст] / М. Фуко. – М.: Ad Marginem, 1999. – 480 с.
5. Самойлов И. Д. Совершенствование личности и общества в рамках феномена власти [Текст] / И. Д. Самойлов // Вестник Челябинского государственного университета. Серия «Философия. Социология. Культурология». – Челябинск: Изд-во Челябинского государственного университета, 2012. – Вып.28. – №35 (289). – С.35–39.
6. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Знание, богатство и сила на пороге XXI века [Текст] / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2002. – 670 с.
7. Спиркин А. Г. Философия [Текст] / А. Г. Спиркин. – М.: Гардарики, 2004. – 736 с.
8. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм [Текст] / Ж.-П. Сартр // Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1990. – С.319–344.
9. Парсонс Т. О понятии «политическая власть» [Текст] / Т. Парсонс // Политология: хрестоматия. – М.: Гардарики, 2000. – 843 с.

References

1. Noveyshiyy filosofskiy slovar [Tekst] / Sost. A. A. Gritsanov. – Minsk: Sovremennyy literator, 2007. – 816 s.
2. Marks K., Engels F. Polnoe sobranie sochineniy [Tekst]: v 50 t. / K. Marks, F. Engels. – M.: Gos. izd-vo polit. lit., 1955–1981.
3. Carneiro R. L. The Chieftdom: Precursor of the State [Text] / R. L. Carneiro // The Transition to Statehood in the New World. – Cambridge, 1981. – P.37–79.
4. Fuko M. Nadzirat i nakazyivat. Rozhdenie tyurny [Tekst] / M. Fuko. – M.: Ad Marginem, 1999. – 480 s.
5. Samoylov I. D. Sovershenstvovanie lichnosti i obschestva v ramkakh fenomena vlasti [Tekst] / I. D. Samoylov // Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya «Filosofiya. Sotsiologiya.

Kulturologiya». – Chelyabinsk: Izd-vo Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta, 2012. – Vyp.28. – №35 (289). – S.35–39.

6. Toffler E. *Metamorfozi vlasti: Znanie, bogatstvo i sila na poroge XXI veka* [Tekst] / E. Toffler. – M.: AST, 2002. – 670 s.

7. Spirkin A. G. *Filosofiya* [Tekst] / A. G. Spirkin. – M.: Gardariki, 2004. – 736 s.

8. Sartr Zh.–P. *Ekzistentsializm–eto gumanizm* [Tekst] / Zh.–P. Sartr // Sumerki bogov. – M.: Politizdat, 1990. – S.319–344.

9. Parsons T. *O ponyatii «politicheskaya vlast»* [Tekst] / T. Parsons // Politologiya: hrestomatiya. – M.: Gardariki, 2000. – 843 s.

Belozyorova R. O., graduate student, National Pedagogical Drahomanov University (Ukraine, Kyiv), renabel@mail.ru

The phenomenon of the will in the context of socio-philosophical problems of power

The article investigates the phenomenon the will in the context of socio-philosophical problems of power. The problems problem of the relations between the power and the will. Conducts social-philosophical analysis of the interaction of the phenomenon of power with the concept of the will in different forms of society, the features of some aspects of a strong-willed organization of power in society, is attempted to explain the nature of power relations through the understanding of the will, as one of the major phenomena of social reality, considered the problem of the objectives of social aspirations of the people.

Keywords: power, will, society, power relations.

* * *

УДК 111.852:167.23.000.7.01

Бенюк О. Б., кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна, Київ), obeniuk@gmail.com

ЕКСПЕРИМЕНТ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ФУТУРИЗМІ

Статтю присвячено впровадженню поняття «мистецького експерименту» в сучасний естетико-художній дискурс. До уваги представлено трактування у теоретичному доробку та впровадження у мистецьку практику модерністського мистецького експерименту футуристами. Мистецький експеримент в епоху модернізму мав на меті усіма можливими шляхами творити нове. До експериментувань задля новаторства футуристи долучалися дуже жваво, оскільки не лише декларували, але й на практиці втілювали експериментування з формою, динамікою (як складовими художнього образу), із засобами творення (долучаючи до класичних несподівані новаторські, а часом й інноваційні). Можна навіть сказати, що футуристи були першими, хто в художньому процесі намагалися поєднати, здавалося б досі неподобні види мистецтва. Така розмаїта творча практика теоретично обґрунтована у європейських та українських футуристичних маніфестах і статтях. Проблеми експерименту, новаторства, винахідництва, революційного застосування звичних засобів творення та долучення новітніх технічних засобів неодноразово обумовлюються та осмислюються теоретиками художньо-естетичної концепції футуризму.

Ключові слова: мистецький експеримент, футуризм, динаміка, новаторство, модернізм.

Мистецтво – сфера культури, найбільш чутлива до різноманітних змін та трансформацій. Тому, зазвичай, мистецтво першим продукує та реалізує ідеї, котрі згодом пронизують увесь без винятків культурний простір. Футуризм, як мистецький напрям модернізму, своїми ідеями сягав далеко за межі «своєї» епохи. Проголошуючи, як і належить модерністам, у своїй естетико-художній концепції новаторство головною цінністю, футуристи, водночас утверджують у своїх маніфестах та статтях ідеї, які згодом стають основою формування цінностей нової епохи – епохи постмодерну. І це не викликає подиву, адже сама назва напрямку (з італійської *futuro* – майбутнє) скеровує його прихильників у майбутнє. Експериментування з формою, як складовою будь-якого художнього твору, та експериментування із засобами творення, які здійснювали футуристи, згодом були долучені до засад постмодерністського мистецького експериментування. Технологізація,

урбанізація, масовізація, залучення інноваційних технологій, і у зв'язку з цим, формування новітніх видів мистецтва, а загалом плюралізація мистецької сфери – ці та інші характерні риси мистецтва і загалом культури постмодерну беруть свої витoki у модернізмі. І естетико-художня концепція футуризму причетна до формування цих ідей безпосередньо.

Футуризм був об'єктом інтересу й аналізу в Україні ще за часів свого виникнення, у першій третині ХХ століття. На шпальтах українських видань про нього вели мову С. Гординський, К. Малевич, О. Полторацький, Г. Шкурупій. В радянський період футуризм був загаврований як «буржуазне мистецтво», а його представники піддавались не лише критиці, але й переслідуванням та репресіям. Вагомі дослідження українського футуризму були здійснені лише в останні десятиліття ХХ ст. у працях С. Павличко, О. Ільницького, Д. Степовика.

Ми поглянемо на естетико-художню концепцію футуризму з позиції виявлення в теоретичних надбаннях європейських та українських футуристів тенденцій до мистецького експериментування. Розглянемо, як застосовували футуристи у своїй концепції поняття «експерименту», як його тлумачили, як втілювали свої експериментальні задуми у художній творчості. Для цього звернемося до теоретичних надбань футуристів – їхніх маніфестів та статей.

Становлення футуризму пов'язують з постаттю Філіппо Томмазо Марінетті, італійського есеїста та літератора, який 1909 року проголосив перший маніфест футуристів. Маніфести відігравали визначальну роль у діяльності і творчості представників цього напрямку. Найвагомішими вважають «Маніфест техніки футуристичного живопису», що його підписали У. Боччоні, К. Карра, Л. Руссола, Дж. Балла, Дж. Северіні, «Маніфест техніки футуристичної літератури» Т. Марінетті, «Маніфест музикантів футуристів» Б. Прателла, «Живопис звуків, шумів і запахів» К. Карра, «Маніфест техніки футуристичної скульптури» У. Боччоні, «Новий футуристичний живопис» Т. Марінетті. Як жанр літературної творчості, маніфести відобразили художньо-естетичну концепцію футуристів, висловили їхню мету – запровадження «футуристичного життя».

Як видно з назв маніфестів, футуристичний експеримент, на відміну від попередніх, мав глобальний характер і охоплював усі види мистецтва – від поезії та малярства, як основних, до скульптури, музики, театру, фотографії, кінематографу й архітектури.

У «Першому маніфесті футуризму» Т. Марінетті виклав своє розуміння ролі мистецтва в сучасному суспільстві, яке вирізнялося радикальним запереченням культури та мистецтва попередніх епох з огляду на те, що сучасна цивілізація мусить кардинально змінити ціннісні орієнтації і стати на шлях активного перетворення світу за допомогою техніки та машин. «Ми рознесемо всі музеї, бібліотеки. Геть мораль, боягузливих догдників і підлих обивателів! Ми будемо оспівувати робочий шум, радісний гул і бунтарський рев натовпу...» [4, с. 160]. Послідовники цих закликів у малярстві, скульптурі, літературі, як зауважив М. Бердяєв, справді обміняли «чарівність жіночого тіла чи квітки» на «чарівність мотора». «Футуристи, – зазначав філософ, – оспівують красу машини, захоплюються її шумом, надихаються